

GENEL DEĞERLENDİRME

Prof. Dr. Necmi SÖNMEZ

Başkan

Bu panelin sonunda konuşmalardan ve tartışmalardan çıkarılması gereken anlamlı sonuç, TÜBİTAK'ın bugüne kadar sürdürmüş olduğu çalışmaları GAP üzerinde daha çok yoğunlaştırması gerektiği şeklinde ifade edilebilir. GAP üzerinde kişisel, münferit projeler yanında kapsamlı güdümlü projelerin yoğunlaştırılması gerekiyor. Çevre konusuna ağırlık verilmesi gerekiyor. Çünkü bütün konuşmacılar bu konuda söz birliği ettiler. Dünyada yapılmış büyük projelerin çevresel etkilerinin de büyük olduğu saptanmıştır. Biz bu büyük etkileri onlar gibi zamanı geçince etkilendik şeklinde ifade etmek yerine şimdiden tedbirleri almak ve ona göre hareket etmek mecburiyetindeyiz. Sayın Müsteşarımıza da katılıyoruz, bu da TÜBİTAK için öneri olarak benimsenebilir. GAP'ta uygulanacak büyük projelerin mutlaka Çevresel Etki Değerlendirilmesi (ÇED) nden geçmesi gerekiyor. Burada Sayın DSI Genel Müdürlüğü müze bir öneride bulunmak isterim. Bugüne kadar büyük baraj projelerinin yapılmasında kullanılan parametreler arasına artık çevresel koruma değerlendirmelerini de koymak zorundayız. İşi başından görmek, ele almak lazım. Birincisi bu. Bu, uygulanacak bütün büyük projeler için geçerlidir. İkincisi de orada uygulanacak tarımsal kalkınma boyutlu veya arazi kullanma boyutlu bütün çalışmalarda çevre konusu da dahil izleme ve değerlendirme (Monitoring and Evaluation, M-E) sistemini getirmeye ve uygulamaya mecburuz. Önümüzde olumlu, olumsuz sonuçları ile bir Aşağı Seyhan projesi örneği var. A. Seyhan projesi, zamanında izlenmediği ve gerekli önlemlerin zamanında alınmadığı için önemli sonuçlar çıkması kaçınılmaz olmuştur. Çukurova Üniversitesi'nin FAO ile birlikte yürüttükleri bir proje bunu kanıtlamaktadır. Sulanan alanlarda tuzlanma ve tarımsal üretimde verimsizlik belirtileri meydana gelen olumsuz gelişmelerden bazılarıdır. A. Seyhan ovasında taban suyu yükselmesi de yeni önlemler alınmasını gerektiren önemli bir sorun olarak görülmektedir.

Bu örnekleri göz önüne alarak Güneydoğu Anadolu'da GAP İdaresi, Çevre Genel Müdürlüğü, DSI Genel Müdürlüğü ve Tarım Bakanlığı doğal kaynakların korunmasına ve dolayısıyla sürdürülebilir kalkınmaya önem ve ağırlık vermelidirler. Bu amaçla TÜBİTAK da elinden gelen etkili proje desteğini yapmalıdır. TÜ-

BİTAK'ın bu ve benzeri konularda GAP'a destek verbilmesi, uygulamaları yakından izlemesi gerekmektedir. Bu nedenle TÜBİTAK bünyesinde oluşturulmuş bulunan GAP Komisyonu'nun devamlı olarak çalışması sağlanmalıdır.

Gerek sulama alanlarında, gerekse baraj havzalarında ve yukarı havzalarda erozyon tehlikesini azaltmak için gerekli toprak koruma, ağaçlandırma ve yeşil örtünün korunması ve geliştirilmesi çalışmalarına öncelik veren projelere ve bilimsel araştırmalara ilgili kuruluşlarca üniversitelerce ağırlık ve öncelik verilmeli ve TÜBİTAK bu projeleri desteklemelidir.

GAP'ta uygulamaların düzenli, koordineli ve arzu edilen tempoda yürütülebilmesini sağlamak amacı ile GAP İdaresinin kurulmuş olması olumlu bir adım olarak görülmektedir. Bu kuruluşun GAP'ın bütünlüğü, öncelik uygulamaları, uygulamaların zaman, mekân boyutları ve kaynak kullanımı konularında daha etkili bir uygulamayı sağlayacağını ümit ediyoruz.

GAP'ta 1991 yılında elektrik üretimi, 1992 yılında da sulamaların başlayabileceği göz önünde tutularak, üretilen enerjinin taşınması ve dağıtım konuları ile projenin tarımsal boyutunun gerektirdiği altyapı hizmetlerinin zamanında tamamlanması önem kazanmaktadır. Özellikle tersiyer altı sulama hizmetlerinin gerektirdiği çalışmalarının (arazi toplulaştırılması, arazi tesviyesi, sulama ve drenaj sistemlerinin tesisi vb. hizmetleri) öncelikle ele alınması, tarımsal yapının oluşturulması, dengeli tarımsal işletmeler kompozisyonu sağlanması (topraklandırma) öncelikle ele alınmalıdır. Yeni kurulmuş olan GAP idaresinin bunları ve benzeri öncelikleri olan uygulamaların hazırlıklarını şimdiden ele alması projenin başarısı için gerekli görülmektedir.

Bu vesile ile TÜBİTAK'ın 25. kuruluş yılını da hep birlikte bir kere daha kutluyor, gelecek için daha etkili ve yaygın çalışmalar yapılacağı ümidiyle başarı dilekelerimizi sunuyoruz.

Panelimizi kapatırken, sayın konuşmacılara, dinleyicilerimize, soruları ve katkılarıyla paneli zenginleştiren sayın konuklara teşekkürlerimizi ve saygılarımızı sunuyorum.

Boş yere harcayacak zamanı bulmak, yapılması gereken bir işi öldürmek demektir.

Montequieu